

ביאורים

²⁷⁴ מדוע הקב"ה לא מונע את הרשע?

השאלה העולה מכאן היא, אם הקב"ה לא רוצה שהרשע יעבור עבירות, מדוע הוא לא מונע אותו מלפעול פעולות של רשע, הרי לא יתכן שיהיה בעולם משהו נגד רצונו של הקב"ה? ²⁷⁵ שאלה זו נובעת מהשוואה לא נכונה בין האדם לבורא. כאשר יש דבר הפוגע באדם ומפריע לו, אין הוא רוצה בקיומו, אם היה בכוחו היה מסלקו. דברים אלו לא נכונים ביחס לקב"ה, כי אין דבר בעולם היכול לפגוע בו. איסורו של הקב"ה על דברים מסוימים אינו משום שזה פוגע בו, אלא רק בשביל האדם החוטא עצמו, מפני שהחטאים פוגמים בו. לכן אין הקב"ה מונע מהאדם לחטוא, כי אין במעשי האדם כל פגיעה בו. מה שהקב"ה אמר שהעבירות מתועבות מלפניו זה רק בשבילנו, כמו שנאמר (ירמיה ז, ט): "האוני אתם מכעיסים נאום ה' הלא למען בושתי פניהם".

²⁷⁶ ידיעה ובחירה

ועוד יש לשאול, אם הקב"ה יודע את כל העתיד, איך יכולה להיות לבני האדם בחירה, שהרי אם הקב"ה יודע שעתידי האדם לחטוא, הרי האדם מוכרח לעשות זאת?

²⁷⁷ דבר זה אינו נכון. אם ידיעתו של הקב"ה היא סיבה לעשיית הפעולה ע"י האדם ויש קשר בין ביניהם המעשה צריך להיות קיים מתחילת הבריאה (כמו הידיעה) ולא באותו הזמן שהוא נעשה מפני שהידיעה של הקב"ה היא נצחית, והייתה מתחילת הבריאה. ומכך שהמעשה נעשה בתוך הזמן ולא מראשית הבריאה, ברור שידיעתו של הקב"ה היא לא הגורם למעשה. המעשה נעשה על ידי אדם, הקב"ה יודע את המעשה שנעשה אך אינו גורם לו.

²⁷⁸ ואם נשאל אם הקב"ה יודע שהאדם ידבר, האם יכול להיות שהוא ישתוק? גם כאן השואל טעה, מפני שאם האדם ישתוק אז הקב"ה יודע מתחילה שהוא ישתוק, מפני שהקב"ה יודע את ההחלטה הסופית של האדם לאחר כל ההתלבטויות, וכך אם האדם מדבר, הקב"ה ידע שהוא עתיד לדבר. כמו שנאמר: "ה' יודע מחשבות אדם" (תהילים צ"ד, י"א), וכן (דברים לא, כא): "כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום".

לב הדברים

הדימוי שלנו על אלוהים

לכל אחד מאתנו יש בראש איזה דימוי על אלוהים, וזה בסדר. הרי כל אחד מבין בדרך כלשהי את המושג אלוהים. גם המאמין וגם האתאיסט צריכים להבין את המושג כדי שיוכלו להגיד אם הם מאמינים בו או לא. כמובן, אף אחד מאתנו לא מדמיין את אלוהים באופן מדויק, שהרי איננו יכולים להשיג אותו. אולם, המחשבות שעולות לאדם בראש על אלוהים הן חשובות מאוד, ומועילות מאוד, כי הן עוזרות לו כביכול 'לגעת' באלוהים, ולבנות עמו קשר חי. התנאי היחיד הוא שייחור ויזכור שזו אינה 'כל התמונה'. זו רק התמונה בשבילו, שדרכה ה' מתגלה אליו. לכל אחד יש דמות כזאת, וההבדל בין האנשים הוא ברמת הדיוק של אותה הדמות. שניים יכולים להאמין באלוהים, כשהאחד מדמיין לעצמו א-ל אימנתי ועצמתי, מלא דרישות וחובות, ולעומתו השני תמיד רואה לפניו א-ל מלא הוד ואהבה, שמחה וטוב, א-ל שכל כוונותיו הן לבביות, ושאין מתוק יותר מההתמסרות לציוויו (אפילו הקשים). גם הוא יודע שהקב"ה עצמתי ותקיף, אך לא אלה הצדדים שהוא שם במרכז. חשיבות רבה טמונה בדימוי מדויק וחיובי ככל האפשר על אלוהים. בתורה כתב ה' על עצמו הרבה כינויים ותיאורים, וזו בדיוק המטרה שלהם - לעזור לנו לראות אותו מולנו - עד כמה שהשגתנו מגעת. רס"ג בוחר ללשט איתנו עוד קצת את המבט שלנו על אלוהים, כשמטרתו להתמודד עם שאלה אמונית שהתעוררה כאן. השאלה האמונית שלנו, מסביר רס"ג, היא מנזקיו של איזה דימוי לא נכון שבנינו לעצמנו על אלוהים. אחוז גדול של שאלות אמוניות, קשיים בעבודת ה', משברים אישיים ובעיות שונות נובעים מדימוי לא טוב מספיק שבנינו לעצמנו על אלוהים. ככול שנקדיש יותר זמן להיכרות נכונה עם ה', נלמד עליו ונתקרב אליו יותר ויותר, כך כל מחשבותינו וכל המפגשים שלנו אתו ישתנו לאין ערוך.

לעילוי נשחת רבי אליהו לבית בן דוד ויוסף ז"ל

שאלות על
הבחירה
החופשית

²⁷⁴ ואחר הבאור הזה אביא אחריו שלש שאלות ואמר, אולי יאמר אומר: כשהבורא נקי מרצותו בחטא החוטא, איך יתכן להיות בעולמו מה שאינו רוצה בו? ²⁷⁵ והתשובה בזה קרובה, והוא, שהמרחק אצלנו שניניח החכם ברשותו דבר שלא ירצהו, הוא באדם. כי האדם הוא מואס הדבר אשר יזיקהו, וא-להינו יתברך לא מאס הדברים האלה בעבור עצמו, כי לא יתכן שישגיהו מקרה מהמקרים, אבן מאסם בעבורנו, מפני שהם מזיקים אותנו. כי אם נחטא בו ולא נודה במה שאנו חיבים לו נספלו, ואם נחטא קצתנו על קצתנו נאבד נפשותינו והוננו. וכןן שהדבר גלוי פן, איננו רחוק שיהיה בעולמו מה שנמאסהו אנחנו, ומה שבאר לנו שהוא נמאס אצלו, לנו על דרך החמלה. וכבר באר זה בכתוב באמרו (ירמיה ז, ט): האתי הם מכעסים נאם ה' הלא אתם וגומר. ²⁷⁶ ואולי יאמר עוד, כשהוא יודע מה שיהיה קדם היותו, כבר ידע שהאדם עתיד למרותו, ואי אפשר שלא ימרהו האדם כדי שתשלים ידיעתו. ²⁷⁷ וגלות הספק הזה יותר באור מן הראשון. והוא שאומר, אין לו ראייה שידיעת הבורא את הדברים הם סבת היותם, אבל זה מאמר שסבר אותו או הזיד בו. ובאור הפסד זה, שאם היתה ידיעת הבורא את הדבר סבה להיותו, היו הדברים קדמונים, מפני שידיעתו אותם קדמונית לא סרו, מפני שלא סרו יודע אותם. אבל נחשב שהוא יודע הדברים על אמתת היותם, ומה שיש מהם ממה שיחדשהו הוא כבר ידע שיחדשהו, ומה שיש מהם מה שיבחרהו האדם, כבר ידע שהאדם יבחרהו. ²⁷⁸ ואם יאמר, וכאשר ידע הבורא שהאדם עתיד לדבר, היתכן שיחריש או שישתק? נאמר בלשון צח, כי האדם אלו היה שישתק תמונה שיידבר, היינו משימים בעקר המאמר, כי הבורא ידע שהאדם עתיד לשתק, ולא היה נכון שנשים שהוא ידע שהאדם עתיד לדבר, כי הוא ידע העולה מפעל האדם הנופל אחר כל מחשבה והקדמה ואחור, והוא בעצמו אשר ידעו, וכמו שאמר (תהלים צד, יא): ה' ידע מחשבות אדם; (דברים לא, כא): כי ידעתי את יצרו.

שהמרחק - לא מסתבר. נספלו - נהיה חסרי שכל. נחטא קצתנו וכו' - אדם שפוגע בחברו. הוננו - ממוננו. החמלה - ה' חומל עלינו שנהיה כך. שתשלים - ידיעת ה' תהיה שלמה. באור - מבואר. קדמונים - מוחלטים מאז ומעולם (מהבריאה).

